

Ce ar „trebui” sa faca societatile comerciale cu privire la educatia preuniversitara

Acest articol încheie seria de 3 articole dedicata educatiei preuniversitare în România.

Este concentrat pe **unele solutii pentru un progres mult mai rapid** decât cel posibil prin ceea ce propun proiectele de legi ale educatiei și Planul Național de Redresare și Reziliența (PNRR).

Amintesc ca în primul articol pe aceasta tematica, am plecat de la faptul ca multe dintre problemele României țin, macar în parte, de 2 aspecte:

- (i) un procent prea mare din populație este cu totul insuficient format pentru lumea actuala;
- (ii) și dintre românii formați suficient, un procent prea mic este votat sau promovat în elitele de facto implicate în conceperea, adoptarea și implementarea politicilor publice.

Am încercat sa arat cu ocazia respectiva ca:

(a) **Cele 2 componente de mai sus deja se alimenteaza reciproc în prezent** și nu mai permit o îmbunătățire semnificativa a clasei politice (și, deci, a politicilor publice) altfel decât prin intervenții artificiale sau printr-o schimbare semnificativa de abordare din afara mecanismelor actuale.

(b) **Orice soluție de fond** la problema educaționala de mai sus (în afara de intervenții artificiale coordonate) **necesita abordarea lumii actuale ca și cum ar fi o planeta straina/artificiala** – de vreme ce mai tot ce ne înconjoara nu „crește” natural, ci a fost produs în ultimii 200 de ani în moduri și cu cunoștințe care nu existau acum câteva secole, unele instincte naturale mai mult încurcând.

(c) **Nu poți face educație performanta daca nu motivezi elevii și motivația** de a învața o lume artificiala/straina **trebuie stimulata tot „artificial”**.

În al doilea articol (cel anterior) am aratat de ce sectorul educațional **public** din România **nu** va putea sa duca „singur” la o schimbare educaționala semnificativa a țarii mai devreme de **25-30 de ani**, în pofida fondurilor mari deja anunțate în PNRR.

Dupa cum am detaliat mai mult cu ocazia respectiva, problemele principale țin de faptul ca:

(a) **Momentul la care începe educația sistematică pentru a învăța această lume artificială în care trăim este tardiv (și discriminatoriu) în prezent în România** pentru majoritatea copiilor.

Astfel, deși intervalul 3 luni-3 ani este **extrem de important** pentru nivelul de educație al unui viitor adult, doar aproximativ 14,5% din copiii României sunt acoperiți de creșe în prezent și PNRR nu are decât ambiția foarte redusă de a duce procentul la 19% (și asta în 2026).

Cu privire la intervalul 3-6 ani, 85% din copii merg la grădiniță, față de 95%, media UE, și aici progresul programat fiind lent.

(b) **Modalitățile de stimulare a (i) motivației, (ii) metodei de abordare a informației și a înțelegerii și (iii) a unui nivel rezonabil de disciplină la efort - sunt cu totul neglijate, deși sunt esențiale** pentru a contracara instinctele naturale de concentrare mai mult pe nevoile primare și pe relaxare;

(c) **O bună parte din cadrele didactice au o pregătire precară/neadaptată lumii actuale**, chiar dacă sunt și numeroși educatori/profesorii buni și dedicați. În plus, calitatea educațională a ajuns în România, în mare parte, la o concentrare geografică de tip oaze;

(d) **O parte importantă din ceea ce se învață la școală în prezent pe partea de valori, informație și competențe este decalată semnificativ față de nevoi** (fiind deconectată de cele peste 4390 de profesii din COR, cele peste 600 de coduri CAEN, precum și de nevoile unei societăți democratice performante);

(e) **Locurile în care se învață – clădirile - atrag fonduri cu totul disproporționate** (și care nu par să țină deloc cont bine de evoluțiile demografice) față de cele dedicate substanței educației;

(f) **Statul are inerții foarte mari și o dificultate politică majoră** în a folosi la scară mare noile tehnologii în educație și de a reforma întregul sistem în jurul oazelor educaționale, ultimii 32 de ani împingând spre concluzia că trebuie schimbată strategia dacă vrem, ca societate, alte rezultate.

Proiectele legilor educaționale publicate în varaⁱ doar confirmă, din păcate, prognoza de mai sus. Deși sunt scrise mai clar și mai structurate decât multe acte normative pe care le-am văzut și includ și o serie de lucruri bune (precum eliminarea mediei din gimnaziu din formula de admitere la liceeⁱⁱ, evaluările naționale la finalul claselor a II-a, a IV-a și a VI-a, abordarea învățământului dual etc), **au și neajunsuri care depășesc, per ansamblu, partea pozitivă.** Aș sublinia, în principal:

(a) **Din problemele sectorului public menționate mai sus, jumătate nu sunt avute în vedere deloc, iar cealaltă jumătate sunt abordate doar parțial sau neadaptat.** De exemplu, partea de motivație, metoda și disciplina la efort este cvasiinexistentă. De asemenea, modificările conținutului educațional sunt prea reduse;

(b) **Polarizarea și discriminarea educaționale risca să fie adâncite, nu temperate** – capacitatea sistemului de creșe și grădinițe nu este remediată **efectiv**, rămânând grav subdimensionată. Pentru licee, diferențierea de mod de admitere între colegiile naționale și restul reprezintă un abandon tehnic și un mesaj discriminatoriu valoric față de majoritatea elevilor.

(c) **Riscul de cheltuieli mari prea devreme, cu pierderea suflului tocmai atunci când ar putea să conteze, în loc de o pregătire foarte bună a „terenului” și implementare graduală, cu urmărirea performanței și a generării de dinamici pozitive**

Am discutat deja de abordarea PNRR cu privire la **clădiri (3.5 miliarde de euro) versus substanța educației**

(**mult, mult mai puțin**) - abordare prin filtrul careia trebuie citite și proiectele legilor educației, așa ca nu o sa insist pe acest aspect.

Aș menționa, însă, **pe partea de resurse umane**, ca proiectul de lege relevant e precis cu privire la salarii doar când vorbește de profesorii debutanți/stagiari – **prevazând un nivel salarial egal cu salariul mediu brut pe economie**. Înțeleg ca acesta ar reprezenta un salt de aproximativ 43%. Nu se spune nimic explicit despre restul cadrelor didactice, dar unele declarații publice din zona Ministerului Educației au sugerat intenția unei abordari proporționale.

Cred ca resursele ar trebui concentrate **în prima faza** pe stimularea meritului (performanța constanta sau progres față de nivelul anterior) și extinse larg doar în pasul doi.

A proceda invers risca sa coste mult, cu efecte foarte reduse și sa dea și mesaje eronate valoric (gen, nu prea conteaza ce faci, banii o sa vina oricum).

De exemplu, a presupune ca, în medie, cadrele didactice actuale care sunt slabe vor deveni bune pentru ca li s-ar mari semnificativ salariul (fara condiții/criterii) este cu totul nerealist.

De asemenea, cu privire la debutanți, efectul de atragere de talente nu are cum sa se produca în sistemul de învățământ în ponderi relevante mai devreme de 5-6 ani de acum încolo (ca urmare a orientarii unor liceeni peste medie din clasele a XI și a XII-a catre facultățile de profil).

Daca raportarea la salariul mediu brut se va pastra, costul va crește cam în fiecare an (inclusiv mai mult în al doilea an, prin chiar efectul însuși al maririi respective din anul anterior) – e ceva normal pentru pastrarea valorizării relative a meseriei de dascal, dar nu mi s-a parut deloc în proiectele de legi ca este ceva luat în calcul financiar, deși una este salariul mediu pe economie și alta este bugetul de stat din care trebuie plătiți funcționarii publici.

Daca raportarea la salariul mediu brut nu se va pastra, pâna în 2028 când am putea avea în sistem prima generație atrasa efectiv de noile salarii, fara un pact național de conservare a valorii reale față de inflație, **valoarea reala va fi coborât cu peste 40-50%**, existând un risc mare sa nu mai poata juca rolul de atragere a talentelor tocmai la momentul când ar putea sa o faca mai bine (și doar sa fie risipite multe miliarde de euro între timp).

Cu alte cuvinte, în urmatorii 6 ani nu am avea o educație publica mai buna, ci doar mult mai scumpa, iar efectul de valorizare/atragere financiara risca și sa se dilueze destul rapid.

Pentru ca resursele ar trebui procurate de undeva, presiunea pe sistemul fiscal ar crește suplimentar și prematur (ineficient), într-un context în care nevoile vor fi mari din numeroase direcții.

(d) **Nediferențierea bacalaureatului ar fi o eroare majora în cazul României actuale**. Având în vedere complexitatea și diversitatea lumii artificiale construite de om, este important sa fie un soclu comun pentru elevi în prima faza și diversificare larga dupa.

Cred, însă, ca momentul de finalizare a soclului comun trebuie fixat mult mai devreme. În orice caz, masa liceenilor români este prea diferita și variația educaționala de pâna acum este prea mare pentru a-i pastra pe un soclu **de evaluare** în buna parte comun și la 18 ani.

Cu alte cuvinte, dupa cum s-a punctat și în alte comentarii la proiectele de lege respective, ar trebui organizate examene de bacalaureat diferențiat (inclusiv vocațional și profesional).

Abordarea actuala din proiectul de lege relevant doar **ar duce cvasiinerent politic la coborârea standardului**

bacalaureatului pentru a-l face accesibil macar parțial și unor filiere care fac un număr de ore de matematică, de exemplu, foarte diferit de alte filiere. Aceasta ar crește artificial masa potențială de studenți „entuziaști”, dar pe socoteala calității medii a educației, iar – în pasul doi – și a calității medii a clasei politice, calitate medie care se va duce și mai jos decât acum.

(e) **Nu în ultimul rând, cultivarea valorilor este aproape inexistentă (altfel decât declarativ) sau chiar e abordată contrar intereselor unei societăți integre.** De exemplu, abordarea aleasă cu privire la doctoratele plagiate e cea mai proastă din cele 3 variante principale pe care le-aș vedea.

Deși nu privește direct nivelul preuniversitar (avut în vedere în acest articol), este un aspect foarte relevant și pentru acesta, oferind perspectiva și „standardul” vârfului academic. Nici diferențierea între colegiile naționale și „restul” nu are cum să dea semnale potrivite în această privință.

Și interzicerea exmatriculării, practic, indiferent de ce face un elev, este greșită valoric și practic. De asemenea, muntele de birocrație alocat profesorilor cu clase de 35 de elevi va genera un munte de hârtii/documente puțin relevante educațional (și valoric) cu adevărat.

Ajungând la obiectul principal al prezentului articol, este, cred, destul de clar ca soluțiile la problemele de mai sus trebuie să țină cont de implicațiile logice ale acestora. Astfel, în esență:

(1) Dacă sectorul public nu poate îmbunătăți singur semnificativ situația educațională mai devreme de 25-30 de ani înseamnă că sectorul **privat** trebuie să se implice mai mult (desigur, dacă dorește progrese mult mai rapide);

(2) Tot logic, sectorul privat care ar trebui să se implice mai mult **este cel larg, al societăților comerciale obișnuite, non-educative** (și al persoanelor fizice și altor entități cu resurse).

Motivul pentru care **nu mă refer la partea de sector privat care activează efectiv în mod obișnuit în educația preuniversitară** este simplu – este normal ca partea respectivă să funcționeze pe baza de profitabilitate de termen scurt - or un astfel de model este unul, prin natură, inaccesibil unor procente prea mari de români.

Rolul său va rămâne unul foarte important, oferind educație (de regulă) de calitate celor care își permit, menținându-se mai conectat la evoluțiile globale, stimulând și sectorul educațional public până la un punct etc. Dar nu poate schimba semnificativ România în punctul în care aceasta a ajuns **fără implicarea sectorului comercial larg.**

Este foarte important să conștientizăm în această privință că - în afara unui moment atipic, gen revoluție sau război - **o țară se modifică semnificativ doar prin procese de masă.** Este necesar, astfel, să fie urmarită o strategie care să poată duce **majoritatea** procentului foarte mare de copii din România care „merita” în prezent note de 5-7 la nivelul de 7-9 (mă refer la note corect acordate). **Aceștia vor schimba România** și doar cu rezultate de masă ar crește mult șansele și ca numeroși „olimpici” să se întoarcă în țară și să construiască ceva holistic durabil aici. ⁱⁱⁱ

(3) Pentru că sectorul privat larg nu are nici pe departe resursele și amprenta geografică a statului pentru așa ceva (activitățile sale principale obișnuite fiind altele), este, de asemenea, clar că **trebuie să procedeze diferit față de ce face statul, dar și față de ce face el însuși în prezent** pe partea de educație/responsabilitate socială;

(4) Astfel, în primul rând, pentru a avea rezultate de masă, programele trebuie să fie apte să ...ajungă la „masă”, deci modalitățile diferite de acțiune respective trebuie să țină cont de aceasta;

(5) Modalitățile în care se poate face așa ceva fără o amprentă geografică foarte largă implică, în mod evident,

utilizarea de tehnologii și comunicare de masa.

Desigur, este contraintuitiva ideea ca sectorul privat neimplicat direct în educație ar putea avea un rol mare în îmbunătățirea semnificativa a educației în România.

Se poate remarca imediat și faptul ca societățile comerciale nu au vreo vocație sa se substituie unui întreg sistem public și ca acesta din urma, oricum, va beneficia de numeroase fonduri în urmatorii ani tocmai pentru îmbunătățirea educației de masa.

Dupa cum am vazut, însa, în articolul anterior, trebuie înțelese implicațiile faptului ca sectorul public nu poate îmbunătăți **singur** semnificativ situația mai devreme de 25-30 de ani.

Ar fi, astfel, foarte riscant pentru România sa aștepte încă 30 de ani reforme profunde, de vreme ce pâna și PNRR-ul avanseaza doar marginal în direcțiile care conteaza cu adevarat.

Cel mai sigur mod de a grabi lucrurile educațional este, așadar, printr-o implicare mai mare și o presiune de abordare dinspre sectorul privat, cu parteneriate, ori de câte ori se poate, cu cel public.

Nu trebuie fixate obiective de tip „serviciu universal”/100% acoperire pentru ca nu ar fi realist.

O strategie modificata față de cea actuala, **axata pe câteva puncte nodale, ar putea avea, însa,** un efect transversal multiplicat (cumva pe principiul Pareto conform caruia 20% din eforturi aduc 80% din rezultate) și ar pune presiune și pe factorul politic pentru reforme în sectorul public.

(6) **Liniile de acțiune ar trebui sa aiba în vedere fiecare** din problemele identificate în sectorul public.

Ajungând la liniile de soluții în sine, aș sublinia mai întâi ca foarte multe societăți comerciale (și diverse alte entități, inclusiv persoane fizice) sprijina deja diverse proiecte în școli publice. În general, este vorba despre 4 categorii de proiecte:

- (a) Proiecte care contribuie la baza materiala (calculatoare, dotare laboratoare, donații de carte etc).
- (b) Proiecte care au conținut educațional, dar se concentreaza, de regula, pe câte o față foarte redusa a informarii - de exemplu, pe explicarea unei meserii sau pe analize implicate de un concurs de eseuri, vizitarea unei fabrici etc;
- (c) Proiecte de tip „mai” holistic care urmaresc sa sprijine constant educația mai ales în școli cu copii din grupuri defavorizate social sau sa faciliteze pregatirea unor elevi cu mult talent (de exemplu, sprijinirea centrelor pentru olimpici sau diverse burse de merit acordate de sectorul privat); și
- (d) Proiecte care urmaresc sa conecteze și sa premieze/încurajeze profesori/educatori cu performanțe.

Toate tipurile de proiecte de mai sus sunt laudabile și reflecta abordari normale față de ce ar face în mod obișnuit un sector comercial privat într-o țara. Dar **noi nu ne aflam într-o situație normala** din motivele explicate în articolul anterior pe aceasta problematica și având în vedere statisticile educației din prezent.

Se poate observa din cele de mai sus ca marea majoritate a eforturilor, daca nu toate, vizeaza, de fapt, în principal, tot „extremele” societății – în principal, copii puternic defavorizați social sau olimpici/copii cu talente deosebite, precum și profesori/educatori performanți.

Or, dupa cum menționam și mai sus, problema fundamentala este aceea ca „mijlocul” este cel care poate schimba cu adevarat semnificativ România, nu „extremele”. Cu cât acesta va fi mai mare și va progresa mai mult față de punctul actual, cu atât saltul va fi mai pe masura.

Pâna acum 10-20 de ani sectorul privat nu ar fi putut face mare lucru în privința „mijlocului” din cauza repartiției

geografice, limitelor tehnologice și lipsei de relaționare cu experți educaționali.

În prezent se pot face, însa, numeroase lucruri utile. **Și mai important este faptul ca este principala șansa pentru a crește ponderea de români educați la nivel de societate cât de cât rapid.**

Nu este o alegere simpla, pentru ca ar fi vorba de a modifica strategiile actuale - **de la a schimba aproape cert un numar de destine dintre cele privite de programele din prezent, la a schimba incert România ca țara.** Din pacate, abordarile actuale nu au cum sa schimbe țara și cred ca merita sa fie adaptate în direcția schimbării sale.

Cred ca **eforturile ar trebui concentrate mai ales pe 6 axe** – în buna parte, corelativ problemelor principale identificate la nivelul educației publice:

(1) **Învațământul timpuriu** – este, după cum spuneam și mai sus, ceva extrem de important în lumea actuală. Chiar și **cadre didactice bune**, dacă vor avea în clasa I copii care nu au beneficiat de educație timpurie și unii care au beneficiat, vor pierde pe drum o mare parte din prima categorie și de la clasa a V-a încolo diferențele doar se vor adânci.

Chiar și cadre didactice slab pregătite, dacă vor avea în clasa I copii cu educație timpurie solidă, vor preda ștăfeta la clasa a V-a cu copii la un nivel cu care se poate lucra.

Pe lângă partea pur educațională, beneficiile pentru părinți, bunici, sistemul de sănătate și demografie ar fi semnificative.

De aceea, companiile comerciale (și persoanele fizice „cu bani”) ar „trebui” să aibă în vedere două sau mai multe din următoarele:

(a) Sponsorizarea pe rând și în mod regulat a unor campanii mass-media intense de promovare a importanței deosebite a învățământului timpuriu – ideal, cu un conținut comun, preagreat. În pasul doi, pot fi sprijinite asociații de părinți în cereri către sectorul public de înființare de creșe;

(b) Crearea și popularizarea unui website care să (i) arate modul practic în care se poate înființa o creșă/gradinița și prevederile legale, contabile și fiscale aferente și (ii) să ofere - pe baza consultării unor psihopedagogi - sfaturi practice și concise pentru evitarea educării necorespunzătoare a unui copil și pentru largirea orizontului acestuia la vârste mici;

(c) Discuții regulate cu primăriile pe raza cărora își desfășoară activitatea despre importanța înființării de creșe publice și acordarea de sponsorizări condiționate de susținerea parțială sau totală a unor creșe și a unui conținut educațional decent;

Conținutul educațional minimal de urmărit la creșe ar putea să vizeze (i) ascultarea/vizionarea de povești (o selecție de 100 de povești ar putea fi pusă cap la cap și recomandată în cooperare cu facultăți de psihopedagogie, educatori, trupe de teatru, eventual Academia Română, etc) (ii) mișcare fizică în natură, (iii) jocuri stimulative intelectual – parțial pot fi și animate, (iv) aspecte de igienă, (v) reguli minimale de disciplină/trai în comun și lucru de „echipă”.

DVD-ul/CD-ul/aplicația cu poveștile respective ar putea fi oferite gratis, împreună cu un casetofon/video/device cu acces la internet, atât creșelor, cât și multor familii care nu sunt acoperite de creșe (o parte din „casetofoane” vor fi probabil „baute” sau stricate destul de rapid, dar efectul pe ansamblu va fi, totuși, semnificativ).

Desigur, **trebuie mare atenție la conținutul selectat** pentru a fi cât mai util și formator, fără componente ideologice nocive.

(d) Sponsorizarea cu 100 de euro pe fiecare lună de școală a părinților cu posibilități economice reduse dovedite

daca copii cu potențial ar fi înscriși și nu ar avea mai mult de 4 absențe de la creșa sau gradinița în luna respectiva (Legea sponsorizării ar trebui ajustată pentru a avea în vedere clar astfel de posibilități). Având în vedere ca sunt cam 3,5 luni de vacanță pe an, costul ar fi de aproximativ 850 de euro pe copil pe an (ceva mai mare dacă sunt și programe de vara).

Ca o paranteză – până în clasa a V-a ar trebui stimulat/motivat mai mult parintele, din clasa a V-a ar trebui stimulat/motivat mai mult copilul (dar cu ajutoarele sociale legate, desigur de stat - în limitele posibile constituțional - de respectarea/facilitarea dreptului copilului la educație).

(e) Sa susțină un sistem de vouchere educaționale care sa permita accesul mult mai multor copii la creșe/gradinițe private nou înființate selectate de sponsori (a se vedea și punctul 3 de mai jos).

Ar fi mult mai eficient financiar de colaborat cu primăriile în acest sens (acestea putând oferi mult mai ușor și spații, mai ales în contextul demografic al României).

Dar ar merita, oricum. Accesul la o creșa/gradinița decentă va asigura unor procente foarte mari din participanți perspective bune „pe viața” și reducerea semnificativă la nivelul clasei a IX-a a procentului de analfabeți funcțional.

Costul pe copil ar fi, evident, mai mare, dar sunt foarte multe companii în România care ar trebui să și-l permită în cadrul politicilor obișnuite de responsabilitate socială, iar numeroase companii ar putea susține câte o creșa/gradinița (destule chiar mai multe). Pentru companiile care vor decide să ofere asta propriilor angajați, idea ar fi să finanțeze una și pentru alți copii, cu sprijinirea transportului, dacă e cazul.

Proiectele legilor educației par să încurajeze această direcție – însă doar în relația cu angajații proprii (și mai puțin flexibil organizațional).

Cooptarea multor asistente și educatori la pensie, cu permiterea cumulării pensiei cu salariul, fără taxare suplimentară, ar putea stimula progrese foarte rapide și ar reduce costul pe copil.

(2) Stimularea (i) motivației, (ii) metodei de abordare a informației și a înțelegerii și (iii) a unui nivel rezonabil de disciplină la efort.

După cum spuneam mai sus, **este esențială**. Fără ea, un acces teoretic mai mare la o bază materială sau informațională mai bună nu va avea, din păcate, efecte prea mari pe termen lung.

De aceea este, probabil, cel mai important aspect din toate cele menționate pentru că în lumea actuală aproape oricine este motivat să învețe, va învăța.

Pentru stimularea respectivă, este necesară încheierea de colaborări cu centre de psihopedagogie și de studii comportamentale (inclusiv din străinătate) pentru dezvoltarea de programe concentrate pe cele de mai sus, adaptate pe niveluri de vârstă. Sunt destule programe existente în lume de la care se poate pleca sau care pot fi cumparate ca atare.

Programele respective ar trebui promovate tenace prin mass-media și implementate printr-un mix de prezentări video prin „influenceri” și de caravane mobile de training și exerciții aplicative. Parteneriate cu Ministerul Educației pentru introducerea sistematică în școli, precum și parteneriate pe partea culturală ar fi foarte utile.

Drepturile de proprietate intelectuală ar trebui achiziționate pe termen lung. În doar câțiva ani, eforturi convergente ar putea duce la foarte multă conștientizare, precum și la alimentarea unei platforme suficient de ample și adaptate și la rodarea unui rețele eficiente și coerente de formatori.

(3) Pentru ca oazele de educatori/profesori buni nu pot fi marite masiv cât de cât rapid, trebuie crescut semnificativ accesul cât mai multor copii cu potențial la oazele educaționale existente. Aceasta se poate face,

logic, doar în 2 moduri principale:

3.1 Sa aduci copii suplimentari la creșe, școli și licee performante – conform datelor Ziarului Financiar, sunt peste 1000 de companii în România cu cifre de afaceri de peste 10 milioane de euro. După cum spuneam și mai sus, fiecare poate ușor acoperi costul la creșa, școala și liceu pentru 1-5 copii ca o componentă obișnuită de „social responsibility policy”, fără mărirea relevanței a costurilor actuale. Companiile mai mari pot să facă asta pentru unități noi întregi.

Pentru că majoritatea școlilor **publice** performante sunt deja supraîncărcate și sunt afectate și de problema vizei de flotant, acest tip de sprijin (după cum spuneam și mai sus - un fel de voucher educațional) poate funcționa eficient în relația cu formele educaționale private – stimulând formarea a numeroase noi creșe, grădinițe, clase etc cu cooptarea de educatori/ profesori dintre cei performanți, dar risipiți în prezent în unități per total slabe.

Un sistem de recunoaștere publică a contribuției la educație - diverse tipuri de „education support certificates” - ar putea fi instituit prin camere de comerț (și, ideal, chiar de Guvern).

Pentru că obiectivul nu ar fi acela de a genera olimpici suplimentari, ci mult mai mulți oameni educați solid, civilizați și care să înțeleagă ce se întâmplă în jur, voucherele ar putea genera, astfel, înființarea a numeroase creșe, grădinițe și școli private noi care să absoarbă copii cu nivel inițial foarte similar pentru a-i duce pe majoritatea mai ușor la următorul nivel - nivelul notelor 7-9 - sub privirea interesată reputațional a sponsorilor – companii comerciale.

Copiii care ar dovedi performanța deosebită ar putea fi transferați la clase cu nivel de 9-10 pentru continuarea parcursului acolo.

3.2 Sa aduci educatorii/profesorii la elevi – sunt și educatori/profesorii care vor fi de acord să facă asta gratuit, dar se pot cumpăra drepturile de proprietate intelectuală pentru 20-30 de ani pentru lecții video de la cei mai performanți profesori (care doresc) pe orice tip de lecție și disciplină. Acestea ar urma să fie incluse într-o bază de date online structurată pe materii cheie și lecții și care ar fi populată progresiv cu lecții suplimentare.

În 4-5 ani, numărul de lecții astfel acumulate poate fi foarte mare la nivelul unei țări, sponsorii putând fi nu doar societățile comerciale, dar și persoane fizice care își permit să facă un astfel de gest din când în când.

Prioritate ar trebui acordată lecțiilor pe subiectele considerate de profesori ca dând cele mai multe batai de cap elevilor. **Profesorii cointeresați/vizați ar trebui să-i includă mai ales pe cei cu performanțe dovedite în ridicarea nivelului unei clase de la 5-7 la 7-9.**

Sumele de plată pentru drepturile de proprietate intelectuală respective vor varia, dar e de așteptat să fie ridicate în unele cazuri, având în vedere potențialul efect asupra meditațiilor (deși ar avea și un efect de generare de notorietate). Chiar și așa, într-un număr foarte redus de ani, potențialul unei astfel de baze de date de prezentări video ar fi semnificativ.

Spațiul nu permite să intrăm în toate detaliile tehnice – unele necesitând, oricum, discuții mai largi. Cu titlu de exemplu, însă, ideea nu ar fi ca drepturile de proprietate intelectuală să fie risipite între mii de sponsori (deși orice sponsor ar trebui să pastreze, desigur, și el dreptul de a folosi prezentarea achiziționată), ci de a crea și un fel de cloud al lecțiilor accesibil public de oricine interesat, cu dreptul sponsorului de a fi menționat pentru stimularea eforturilor de imagine în această privință și recunoașterea efortului depus.

Baza de date (care nu ar oferi exclusivitate) ar putea fi organizată de ONG-uri finanțate de câteva companii comerciale.

Secțiuni speciale ar putea fi dedicate unor **lecții de recapitulare**/pregătire pentru anumite tipuri de examene.

Desigur, simpla disponibilitate a unei astfel de baze de date nu ar fi suficientă în sine – elevii (și părinții) ar trebui

informații și ajutați/motivați sa o acceseze.

Școlile publice ar trebui, de asemenea, încurajate sa faca apel și la orele obișnuite la accesarea predarilor respective, cu discutarea /particularizarea în clasa, etc – parteneriate cu Ministerul Educației putând ajuta mult în acest sens (în funcție de gestionarea unora din rezervele politice la care ma refeream în articolul anterior).

Este evident ca o lecție ar fi mai eficienta daca ar fi predata fizic, interactiv, adaptându-se la o clasa data. **Dar așa ceva nu este, din pacate, realist la nivel larg**, iar abordarea de mai sus are șanse sa fie foarte utila, oricum, pentru numeroși elevi. În orice caz, alternativa actuala este mult mai puțin adaptata, din pacate, sa schimbe semnificativ lucrurile în bine.

(4) Îmbunătățirea conținutului educațional – dupa cum detaliam în articolul anterior, o buna parte din ce se învața în prezent la școala este inutil/decalat fața de ce este necesar în viața reala.

Acest aspect nu poate fi reconfigurat ca atare fara cooperarea sectorului public pentru ca examenele se dau din bibliografia oficiala și am discutat deja ca aceasta este puțin probabil sa fie modificata, altfel decât lent/gradual, din motive destul de obiective (și prezente în multe alte țari).

Conținutul **poate fi, însa, suplimentat cu lecții despre lucruri cu adevarat utile** (și fara stridențe ideologice) pentru a înțelege lumea, România, politicile publice, majoritatea aspectelor mai frecvente/utile în viața practica etc.

Modul principal de a o face ar fi similar celui de mai sus – **baza de date neexclusiva alimentata gradual cu prezentari video pe o structura logica coerenta și predeterminata**.

Pe partea profesionala, o baza de date separata ar trebui structurata pe structura COR – cu prezentari pe fiecare meserie în parte.

Secțiuni separate ar putea fi construite, de exemplu, pe diverse tipuri de școli profesionale.

Pentru ca prezentarile nu ar fi puse la dispoziție pe baza de exclusivitate, pot (și chiar este preferabil) sa apara baze de date concurente, urmând ca aceea care va fi administrata cu cea mai mare atenție la structura și calitatea prezentarilor selectate sa devina un reper pentru elevi și parinți **și finanțatori** din sectorul privat.

O dimensiune foarte importanta ar fi sprijinirea (cu popularizarea mass-media aferenta) **cât mai rapida a unui program de recuperare** a pierderilor educaționale din pandemie la materii cheie și la care multe lecții curg unele din altele în ani diferiți, precum matematica, fizica chimie, informatica sau limbi straine.

Altfel, riscul este sa se piarda pe drum la materiile respective mase mari de elevi din fiecare clasa.

Au fost deja facute eforturi importante în acest sens de unele companii comerciale (cu sprijinul multor cadre didactice dedicate) și proiectele legilor educației ajuta pe acest punct – doar ca trebuie extinse prin eforturi convergente și complementare pâna nu este prea târziu.

Nu în ultimul rând, oferirea regulata de premii financiare notabile pentru primii clasați pe orașe sau județe la diverse tipuri de concursuri de dezbateri ar putea avea un efect semnificativ și transversal de stimulare a acumularii de cunoștințe, dezvoltarii de soft skills și gândirii critice.

(5) Valori/Modele și teste de evaluare

Este esențial sa nu fie pierdut din vedere nici **planul valorilor și modelelor pentru elevi**. Aici este mai dificil pentru ca România ofera numeroase exemple de tupești și imbecili care apar la televizor, în ziare sau pe platformele sociale și par sa fi avut succes din punct de vedere financiar și al notorietății fara sa fi citit vreo carte. Cum aceste apariții TV au devenit un fel de dovezi de succes în viața, lucrurile nu se vor schimba peste noapte. Cu cât se începe mai devreme (din creșe/gradinițe) cu atât mai bine (pentru responsabilitate, integritate, lucru în

echipa sau spirit critic constructiv). Dar se poate progresa mult și la vârste mai mari.

În plus față de cele implicate de celelalte linii de urmarit de mai sus, companiile comerciale ar trebui sa ceara companiilor de marketing cu care lucreaza sa integreze mult mai multe mesaje valorice (ideal, cu umor). Au fost deja exemple bune, cum ar fi reclame la haine care transmiteau (și) mesajul ca a arunca gunoi din mașina în trafic nu e „cool” deloc.

De asemenea, pot fi încheiate contracte cu „influenceri”, inclusiv în zona de stand-up, care sa puna accent mai mare pe modelarea valorica constructiva. Nu ma refer deloc la evitarea de înjuraturi – e foarte important de vorbit liber și pe înțelesul și obișnuințele publicului relevant.

Dar mesajul valoric e cu totul altceva – el poate fi pozitiv și daca este împanat cu înjuraturi sau poate fi dezastruos chiar daca e servit într-un ambalaj „foarte intelectual”.

Ar fi foarte util ca învațământul dual, sa integreze, de asemenea, și componente valorice.

Pe partea de teste de evaluare, la materiile de baza pentru examene - ar trebui configurate teste de tip evaluare naționala pe niveluri relevante de vârsta pentru selectarea copiilor cu potențial și – separat – pentru oferirea posibilității susținerii regulate de simulari elevilor care o doresc. Un test specific ar trebui configurat pentru evaluarea părții de înțelegere valorica.

(6) „Infrastructura” coerenta minimala pentru urmarirea coordonata a celor de mai sus

Ideal, ar trebui selectate prin proces competitiv și reevaluate regulat ONG-uri pentru fiecare din punctele de mai sus. Separat, ar fi util sa fie selectate și 2 ONG-uri pentru corelarea resurselor - un fel de resursa a resurselor ca baza de date - și pentru monitorizarea permanenta a coerenței ansamblului, inclusiv prin relaționarea cu eforturile sutelor de alte ONG-uri implicare independent în diverse aspecte.

Tot ce este de interes comun ar trebui sa ramâna accesibil public, inclusiv unui ONG care ar înlocui un altul devenit neperformant.

În concluzie, propunerile de mai sus nu sunt, desigur, nici perfecte și nici de genul care sa poate fi implementate uniform și simultan, mai ales având în vedere ca implica foarte mulți oameni și subiecte complexe, cu numeroși „stakeholders” pe ansamblu.

Cred, însa, ca reflecta direcțiile cele mai eficiente pentru un progres rapid din motivele explicate.

Chiar și fara o corelare prea buna/fara mult dialog, **abordari convergente ca substanța** din partea multor companii comerciale (și, progresiv, a multor români cu resurse) **pot avea, astfel, un efect cumulat major în pușini ani.**

Efectul pe termen mediu asupra sectorului public ar fi, de asemenea, unul pozitiv, de stimulare, o buna parte din cele menționate putând fi și facilitate, suplimentate sau chiar preluate de sectorul public gradual.

Cât mai multe parteneriate/o implicare a statului/multor primarii în direcțiile de mai sus ar mari, desigur, eficiența acestora.

În orice caz, îmbunătățirea semnificativa rapida a educației de masa în România este o necesitate majora și trebuie sa fie urmarita strategic și cu tenacitate.

i. Disponibile, de exemplu, la: <https://www.edupedu.ro/breaking-proiectele-de-lege-ale-educatiei-publicate-de-minister-in-consultare-publica/>

ii. Nu este o soluție perfecta pe acest subiect, dar în punctul în care a ajuns România este preferabil per total ca media din gimnaziu sa nu conteze la admiterea la liceu.

iii. Dupa cum am discutat mai pe larg în primul articol, procente de analfabeți funcțional de peste 40% în clasa a IX-a față de media OECD de 20-23% timp de decenii sunt prea mari, generând cercuri vicioase pe multe paliere.

iv. Nici nu au cum, fiind vorba de direcții de implicare pentru un sector care nu activeaza în mod obișnuit în educație și bazate pe principiul Pareto (prin

definiție, neimplicând rezolvarea a 100% din probleme).